

Makalenin geliş tarihi: 11.06.2020

1. Hakem rapor tarihi: 22.06.2020

2. Hakem rapor tarihi: 06.07.2020

3. Hakem rapor tarihi: 28.07.2020

Kabul tarihi: 02.08.2020

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ ÖZ DÜZENLEME BECERİLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ (*) (Araştırma Makalesi)

Gözde URAL (**)

Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN (***)

Merve ŞEPİTCİ SARIBAŞ (****)

Öz

Araştırma, bazı demografik özelliklerin okul öncesi eğitimi alan çocukların öz düzenleme becerileri üzerinde anlamlı bir farklılık meydana getirip getirmediğini ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın örneklem grubunu 2017-2018 eğitim öğretim yılında Ağrı ili, Patnos ilçesinde yer alan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden, yaşları 48-66 ay arasında olan 155 çocuk oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak; “Kişisel Bilgi Formu” ve “Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği (OÖDÖ)” kullanılmıştır. Veri toplama araçları vasıtasıyla elde edilen veriler bir istatistik programında analiz edilmiştir. Analizlerde, bağımsız örneklem için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda öz düzenleme becerilerinin çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, anne yaşı ve baba yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yaratmadığı ortaya çıkmıştır ($p>0,05$). Buna karşın çocuğun kaçınıcı sırada doğduğunun, anne öğrenim durumunun, aile tipinin, baba öğrenim

*) Bu makale birinci yazarın “Okul Öncesi Dönem Çocukların Öz Düzenleme Becerileri İle Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından uyarlanmıştır.

**) Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Okul Öncesi Ana Bilim Dalı
(e-posta: gzdeileri@gmail.com) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3901-8588>

***) Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı
(e-posta: gulums@hazi.edu.tr) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2965-7017>

****) Doktora Öğrencisi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı
(e-posta: m.sptc@hotmail.com) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6969-7203>

durumunun ve baba çalışma durumunun öz düzenleme becerileri üzerinde anlamlı bir farklılık meydana getirdiği görülmüştür ($p < 0,05$).

Anahtar Kelimeler: Erken Çocukluk Dönemi, Okul Öncesi Çocuğu, Öz Düzenleme, Öz Düzenleme Becerileri, Öz Kontrol.

Investigation of Preschoolers Self-Regulatory Skills According to Some Variables

Abstract

The research was carried out to reveal whether some demographic characteristics make a significant difference on the self-regulation skills of children with preschool education. In this context, the sample group of the study consisted of 155 children between 48-66 months of age who attend preschool education institutions in Patnos district of Ağrı province in 2017-2018 academic year. As data collection tools in the research; "Personal Information Form" and "Preschool Self-Regulation Scale (PSSS)" were used. The data obtained through data collection tools were analyzed in the statistics program. In the analysis, t test and One Way Variance Analysis (ANOVA) were used for independent samples. As a result of the research, it was found that self-regulation skills did not make a statistically significant difference according to the sex of the child, number of siblings, mother age and father age ($p > 0.05$). On the other hand, it was seen that in what order the child was born, the mother's educational status, family type, father's educational status and father's employment status made a significant difference on self-regulation skills ($p < 0.05$).

Keywords: Early Childhood Period, Preschool Child, Self-Regulation, Self-Regulation Skills, Self-Control.

1. Giriş

Yaşamın kritik yıllarını kapsayan okul öncesi dönem, çocukların gelişim ve öğrenmeleri açısından önemli bir zaman dilimini oluşturmaktadır. Bu dönemde, çocukların pozitif yönde gelişebilmeleri için okul öncesi eğitim kurumlarında erken çocukluk eğitimleri yapılmaktadır. Bu kurumlarda çocukların bilişsel, sosyal, psikomotor, dil ve öz bakım becerilerinin desteklenmesinin yanı sıra, öz düzenleme becerilerinin gelişimini destekleyici etkinliklere de yer verilmektedir.

Öz düzenleme, sosyalleşme süreci de dâhil olmak üzere birden fazla psikolojik süreci kapsayan bir kavramdır. Kaynaklara göre öz düzenleme duyguların, düşüncelerin, dürtülerin, davranışların ve dikkatin sosyal çevre tarafından kabul görecektir şekilde, duruma ve ortama göre düzenlenmesi olarak ele alınmaktadır (Vohs ve Baumeister, 2004; Zimmerman, 2000). Birçok çalışmaya konu olan öz düzenleme kavramı son yıllarda ortak kavramlar ile tanımlanır hale gelmiştir. Bu kavramlara bakıldığında daha önceleri sadece sosyal süreç olarak ele alınan öz düzenlemenin, bilişsel olarak uyumu da içinde

barındırdığı görülmektedir (McCabe, Cunnington ve Brooks-Gunn, 2004; Rademacher ve Koglin, 2018).

Öz düzenlemenin bazı tanımları dışsal davranışların kontrolüne (*Psikoanalitik kuram, Sosyal öğrenme kuramı*) odaklanırken, bazıları ise bilişsel kontrole (*Gelişim psikologları, Bilişsel kuram*) odaklanmaktadır (Bronson, 2000). Rothbart ve Bates (1998) öz düzenlemeyi, duyguların kontrol edilmesi, hazzı erteleme, davranış engelleme, davranış düzenleme, uyum sağlama, dikkat kontrolü kavramlarını içeren ve bireysel farklılıklar ile şekillenen bir beceri olarak ele almışlardır. Sansone ve Thoman (2005)'a göre öz düzenleme istek ve hedeflerimiz doğrultusunda ilerlemenin yanı sıra odaklanmayı, izlemeyi ve düzenlemeyi de içeren bir beceridir. Şamlı (2019) ise öz düzenlemeyi, bireyin kendini tanıyıp, kendi başına öğrenebilmesi için uyguladığı her türlü taktik, strateji ve işlemler bütünü olarak ele almıştır.

Öz düzenleme becerileri yüksek olan çocuklar ulaşılabilir öğrenmeye dayalı hedefler koyma, dikkati uzun süre koruyabilme, kendi kendine öğretim ve/veya imgeleri kullanabilme, bağlamsal faktörlere uyum sağlayabilme, süreçte öz gözlem yapabilme gibi yeteneklere ve yüksek öz yeterliliğe sahip olmaktadır (Zimmerman, 1998). Yine öz düzenlemeli çocuklar bilgiyi işleme, değerlendirme ve saklama konusunda da diğer çocuklara oranla üst düzeyde performanslar sergileyebilmektedirler. Öz düzenleme becerisi gelişmiş çocuklar genelde akademik olarak da daha başarılı ve karşılaştıkları yeni durumlara daha çabuk ayak uydurabilen kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır (Şepitci, 2019).

Öz düzenleme becerileri toplama çıkarma yapabilme, okuyabilme, yazabilme gibi okulda başarılı olmak için gerekli olduğu düşünülen becerilerin ötesinde, çocukların duygularını, düşüncelerini, dürtülerini, davranışlarını, bilişlerini düzenleyebilmeleri ile okul başarısı arasındaki asıl önemli görevi üstlenmektedir (Ertürk Kara, Güler Yıldız ve Fındık, 2018). Öz düzenleme becerileri gelişmiş olan çocuklar düşünerek, bilinçli bir şekilde planlar yaparak ve dikkat dağıtıcı unsurları eleyerek amaçlarına daha hızlı bir şekilde odaklanabilmektedirler. Yine öz düzenleme becerileri ile paralel bir şekilde gelişim gösteren dürtülerini erteleyebilme, duygularını kontrol altına alabilme, saldırgan davranışlarını kontrol edebilme becerilerine sahip olan okul öncesi çocukları, ilkokula daha kolay uyum sağlayabilmektedirler (Bodrova ve Leong, 2017). Raikes, Robinson, Bradley, Raikes ve Ayoub (2007), öz düzenleme becerilerinden olumsuz etki düzeyini kontrol edemeyen çocukların ileriki okul hayatlarında da öz düzenleme süreçleri ile ilgili sorunlar yaşayabileceklerini vurgulamışlardır. Yine Bierman, Nix, Greenberg, Blair ve Domitrovich (2008) araştırmalarında, öz düzenleme becerilerinin çocukların okuma yazmaya hazır olma düzeylerini, sosyal davranış becerilerini, dikkati sürdürme ve yönlendirme, işleyen bellek ve önleyici kontrol düzeyleri ile davranış düzenleme ve kendini kontrol edebilme düzeylerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Özellikle erken çocukluk döneminde, çocuk ile en çok iletişim ve etkileşim içinde olan kişiler ebeveynlerdir. Ana-babanın çocuklarına karşı sergiledikleri davranış ve tutumlar, çocukların özenetimleri üzerinde etkili olmaktadır (Üredi ve Erden, 2009).

Vygotsky'nin öz düzenleme teorisine göre de, çocuğun öğrenme sürecinde sosyal olarak iletişim ve etkileşimde bulunduğu kişilerin önemi oldukça büyüktür (Aktan, 2012). Okul öncesi dönemde ebeveynler, çocuğun duygusal, sosyal ve bilişsel açıdan gelişmesi için yeni ve farklı bilgileri öğrenmesine yardım eden çocuğun ilk eğitimcileridir (Ersoy ve Şahin, 1999). Bu bağlamda kişisel özelliklerin yanı sıra bazı anne-baba özellikleri ve ailesel farklılıklar da öğrenmeyi etkileyebilmektedir. Örneğin ailenin değişmesinde belirleyici bir faktör olan sosyoekonomik ve sosyokültürel yapı bütün olarak sosyal ilişkilerin farklılaşmasına sebep olabilmektedir (Recebov, 2000). Buna benzer şekilde ailedeki bireylerin bazı demografik özelliklerinin de hem öğrenme de hem de öz düzenleme becerilerinin kazanılmasında etkili olabileceği düşünülmektedir.

Öz düzenleme becerileri, çocuklarda kişiler arası ilişkiler, benlik saygısı, akademik başarı, okula uyum sağlama gibi konularda pozitif yönde gelişmeler meydana getirmesi bakımından oldukça önemli bir kavram haline gelmiştir. Çocuk için kritik öneme sahip olan öz düzenleme becerileri, aile içindeki dinamikten ve aile içindeki fertlerin özelliklerinden etkilenebilmektedir. Ailedeki kişilerin demografik özellikleri ile çocukların öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmalara, hem demografik özelliklerin çocuğun öz düzenleme becerilerini nasıl etkilediğinin ortaya koyulabilmesi, hem de elde edilen bulgular doğrultusunda alınabilecek önlemlere ve yapılabilecek çalışmalara yön verebilmesi bakımından ihtiyaç duyulmaktadır.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada, bazı demografik özelliklerin okul öncesi çocuklarının öz düzenleme becerileri üzerinde anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığının ortaya koyulabilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmada “Çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, kaçınıcı sırada doğduğu, içinde bulunduğu aile türü ve ebeveynlerinin yaşı-öğrenim durumu-mesleği; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu kontrolü) düzeyi ile ilişkili midir?” sorusunun cevapları aranmıştır.

2. Yöntem

Yöntem bölümünde araştırmanın modeline, örneklemine, veri toplama araçlarına, veri toplama sürecine ve verilerin analizine değinilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Örneklem grubunu oluşturan okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerilerinin demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan, araştırmaya konu olan olayın, bireyin ya da nesnenin kendi koşulları içinde tanımlanmasına çalışılan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2012).

2.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ağrı ili Patnos ilçesinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullardaki anasınıflarında ve bağımsız anaokullarında okul öncesi eğitime devam eden okul öncesi dönem çocuklar oluşturmaktadır. 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ağrı ili Patnos ilçesinde ki ilkokullardaki anasınıflarına ve anaokullarına devam eden, yaşları 48-66 ay arasındaki çocukların toplam sayısının T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Patnos İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden elde edilen bilgiler ışığında 1728 olduğu öğrenilmiştir. Örneklem büyüklüğünü belirlemek için; $n=Nt2pq/d2(N-1)+t2pq$ formülü (Çıngı, 1990) kullanılmış ve belirtilen formül aracılığı ile minimum örneklem büyüklüğü 91 olarak hesaplanmıştır. Öğretmenler, çocuklar ve aileleri ile yapılan görüşmeler sonucunda gönüllük esasına bağlı kalınarak araştırmaya 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ağrı ili Patnos ilçesinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullardaki anasınıflarında ve bağımsız anaokullarında okul öncesi kurumlarına giden, yaşları 48-66 ay arasında olan 155 çocuk dâhil edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada demografik özelliklerin belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu ebeveynler tarafından doldurulan 9 maddeden oluşmaktadır. Çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, kaçınıcı sırada doğduğu ve aile türü; anne öğrenim durumu ve yaşı; baba öğrenim durumu, mesleği ve yaşı bilgilerini içermektedir.

2.3.2. Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği (OÖDÖ)

Smith-Donald, Raver, Hayes ve Richards (2007) tarafından geliştirilen, Türkçeye uyarlaması Fındık Tanrıbuyurdu ve Güler Yıldız (2014) tarafından yapılan Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği, performans odaklı değerlendirme yapılmasına olanak tanıyan bir ölçme aracıdır (Fındık Tanrıbuyurdu ve Güler Yıldız, 2014).

Ölçek iki temel kısımdan meydana gelmektedir. Ölçeğin birinci kısmı uygulayıcı rehberi, ikinci kısmı ise uygulayıcı değerlendirme formundan oluşmaktadır. Ölçeğin ilk bölümünde çocukların hazzı erteleyebilme, yürütücü kontrol ve sosyal uyum becerileri düzeylerini ölçen 10 görev bulunmaktadır. Ölçeğin Türkçeye geçerlik güvenirlik çalışması yapılırken bu 10 görevden ikisi ilişkili bulunmuş, bu iki görev birleştirilmiş ve toplam görev sayısı 9'a düşürülmüştür. Bu görevler araştırmacı tarafından çocuklarla birlikte yapılmakta, bütün görevler tamamlandıktan sonra ise araştırmacının gözlemlerine dayanarak çocuğun performansına göre uygulayıcı değerlendirme formu doldurulmaktadır (Fındık Tanrıbuyurdu ve Güler Yıldız, 2014).

Ugulayıcı değerlendirme formunun dikkat/dürtü kontrolü (10 madde) ve olumlu duygu boyutu (6 madde) olmak üzere iki alt boyuttan ve 16 maddeden meydana geldi-

ği görülmektedir. Faktör analizi sonucunda faktöre yerleşmeyen maddenin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca 16 maddeye ilişkin güvenilirlik katsayısı 0.83 olarak ortaya çıkmıştır. Aynı ayrı ele alındığında dikkat/dürtü kontrolü faktörü'nü'n maddelerinin güvenilirlik katsayısı 0.88, madde toplam korelasyonlarının ise 0.375 ile 0.745 arasında olduğu ortaya çıkmıştır. Olumlu duygu faktörünün ise güvenilirlik katsayısı 0.80, maddelerin toplam korelasyonlarının ise 0.343 ve 0.702 arasında olduğu belirlenmiştir. Uygulayıcı Değerlendirme Formu, 0-3 arasında puanlanabilen rubrik tipi bir ölçme aracıdır. Genellikle 0 en düşük, 3 ise en yüksek puanı ifade etmektedir. Fakat uygulayıcı güvenilirliği için bu 16 maddeden 4'ü bu puanlama sisteminin tersine çalışmaktadır (Fındık Tanrıbuyurdu ve Güler Yıldız, 2014). Çocukların ölçekten elde ettiği toplam puan hesaplanırken, araştırmacı tarafından doldurulan maddelerden tersine puanlanması gereken maddeler puanlama sırasında tersine dönüştürülerek toplam puana dâhil edilmiştir.

2.4. Araştırma Etiği

Araştırmaya başlamadan önce çalışmanın konusu belirlenmiş ve araştırmaya uygun olan ölçekler taranmıştır. Karar kılınan veri toplama araçlarının kullanılabilmesi için gerekli olan izinler ölçeklerden sorumlu araştırmacılardan alınmıştır. Ardından, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan uygulama yapılacak olan ilçede araştırmanın yapılabilmesi için izinler alınmıştır. Milli Eğitim Bakanlığında iznin çıkması sonrasında araştırmanın gerçekleştirileceği okulların yetkilileri ve öğretmenleri ile görüşülüp uygun zaman aralığı belirlenmiştir. Tüm bu işlemler sonrasında gönüllülük esas ve etik kurallar dikkate alınarak ölçekler uygulanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Örneklem grubunun öz düzenleme becerilerinin demografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığını analiz etmek üzere bir istatistik programından yararlanılmıştır. Programda değişkenlerin kategori sayısına göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve t testi kullanılmıştır. İstatistiklerde ise anlamlılık düzeyi 0,05 olarak ele alınmıştır.

Analizlere geçmeden önce, kayıp değer ve uç değer incelemesi yapılmış, kayıp değerlerin olmadığına anlaşılmıştır. Uç değer incelemesinde ise normalliği bozabilecek bazı uç değerler kendilerine yakın olan değerlere dâhil edilmiştir. Böylece bu değerlerin analizler üzerinde sebep verebilecek olumsuz etkileri ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca analizler öncesinde dağılıma ait çarpıklık ve basıklık değerlerine de bakılmış, değişkenlere ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 - +2 arasında normal bir dağılım gösterdiği bulunmuştur (George ve Mallery, 2003).

3. Bulgular ve Yorum

Bulgular ve yorum bölümünde öz düzenleme becerilerinin demografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiş ve elde edilen bilgiler tablo haline getirilerek yorumlanmıştır.

Öz düzenleme becerilerinin çocuğun cinsiyetine, baba çalışma durumuna ve aile yapısına göre farklılaşp farklılaşmadığı t testi; çocuğun kardeş sayısı, kaçınıcı sırada doğduğu, anne-babanın yaşı ve öğrenim durumu göre farklılaşp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir

Tablo 1. Örneklem Grubunda Yer Alan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar

Öz Düzenleme Becerileri	Cinsiyet	n	\bar{X}	S	t	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Kız	71	25,14	3,75	1,012	0,313
	Erkek	84	24,51	3,94		
Olumlu Duygu	Kız	71	13,49	3,22	0,846	0,399
	Erkek	84	13,06	3,13		
Toplam Puan	Kız	71	38,65	5,43	0,822	0,229
	Erkek	84	37,57	5,61		

p>0,05

Tablo 1'e göre kız çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü (\bar{X} :25,14), olumlu duygu (\bar{X} :13,49) ve toplam puan (\bar{X} :38,65) ortalamaları erkek çocukların puan ortalamalarından yüksektir. Ancak yapılan t testi sonucunda dikkat/dürtü (t:1,012, p>0,05), olumlu duygu (t:0,846, p>0,05) ve toplam puanlarında (t:0,822, p>0,05) cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Tablo 2. Örneklem Grubunda Yer Alan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar

Öz Düzenleme Becerileri	Kardeş Sayısı	n	\bar{X}	S	sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Tek Çocuk	15	25,80	3,05	4	0,705	0,590
	İki Kardeş	41	25,24	3,87			
	Üç Kardeş	53	24,64	4,18			
	Dört Kardeş	16	24,69	4,15			
	Beş Veya Daha Fazla Kardeş	30	24,03	3,45			
Olumlu Duygu	Tek Çocuk	15	14,87	2,26		2,995	0,021*
	İki Kardeş	41	13,98	3,17			
	Üç Kardeş	53	12,30	3,42			
	Dört Kardeş	16	12,69	2,96			
	Beş Veya Daha Fazla Kardeş	30	13,47	2,63			
Toplam Puan	Tek Çocuk	15	40,67	4,82		1,986	0,099
	İki Kardeş	41	39,22	5,01			
	Üç Kardeş	53	36,96	6,69			
	Dört Kardeş	16	37,38	5,92			
	Beş Veya Daha Fazla Kardeş	30	37,50	3,22			

*p<0,05

Tablo 2 incelendiğinde, çocukların kardeş sayıları; öz düzenleme becerilerinden olumlu duygu alt boyutunda ($F_{(4-154)}:2,995$, $p<0,05$) anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Tek çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}:25,80$), olumlu duygu ($\bar{X}:14,87$) ve toplam ($\bar{X}:40,67$) puan ortalamaları, kardeşi olan çocukların puan ortalamalarından daha yüksektir.

Tablo 3. Örneklem Grubunda Yer Alan Çocukların Kaçınıcı Sırada Doğduğuna Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar

Öz Düzenleme Becerileri	Doğum Sırası	n	\bar{X}	S	sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	İlk Çocuk	41	25,71	3,55	2	1,653	0,195
	Ortancalardan Biri	55	24,31	3,97			
	Son Çocuk	59	24,63	3,90			
Olumlu Duygu	İlk Çocuk	41	14,51	2,51	5,005	0,008*	
	Ortancalardan Biri	55	12,53	3,68			
	Son Çocuk	59	13,07	2,85			
Toplam Puan	İlk Çocuk	41	40,67	4,82	4,766	0,010*	
	Ortancalardan Biri	55	39,22	5,01			
	Son Çocuk	59	36,96	6,69			

*p<0,05

Tablo 3'e bakıldığında, çocukların öz düzenleme becerilerinden olumlu duygu boyutu ($F_{(2-152)}:5,005, p<0,01$) ve toplam puanlarında ($F_{(2-152)}:4,766, p<0,01$) çocukların kaçınıcı sırada doğduğunun anlamlı bir farklılık meydana getirdiği belirlenmiştir. Puan ortalamalarına bakıldığında ilk çocukların dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}:25,71$), olumlu duygu ($\bar{X}:14,51$) ve toplam ($\bar{X}:40,22$) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 4. Örneklem Grubunda Yer Alan Çocukların Anne Yaşına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar

Öz Düzenleme Becerileri	Anne Yaşı	n	\bar{X}	S	sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	24-29 Yaş	64	25,02	3,31	2	0,401	0,670
	30-34 Yaş	64	24,47	4,33			
	35-39 Yaş	27	25,07	3,94			
Olumlu Duygu	24-29 Yaş	64	13,28	2,83	0,034	0,967	
	30-34 Yaş	64	13,19	3,53			
	35-39 Yaş	27	13,37	3,16			
Toplam Puan	24-29 Yaş	64	38,30	5,02	0,278	0,758	
	30-34 Yaş	64	37,67	6,41			
	35-39 Yaş	27	38,44	4,50			

p>0,05

Tablo 4'e göre, 24-29 yaş aralığında anneye sahip olan çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü boyutu puanları (\bar{X} :25,07) ve toplam (\bar{X} :38,44) puan ortalamaları 30-34 ve 35-39 yaş aralığında anneye sahip olan çocukların puan ortalamalarından daha yüksektir. Ancak çocukların annelerinin yaşlarına göre çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($F_{(2-152)}:0,401$, $p>0,05$), olumlu duygu ($F_{(2-152)}:0,034$, $p>0,05$) ve toplam ($F_{(2-152)}:0,278$, $p>0,05$) puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 5. Örneklem Grubunda Yer Alan Çocukların Babalarının Yaşlarına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar

Öz Düzenleme Becerileri	Baba Yaşı	n	\bar{X}	S	sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	24-29 Yaş	22	25,55	2,97	3	0,637	0,592
	30-34 Yaş	63	24,43	3,85			
	35-39 Yaş	50	24,70	4,15			
	40 Yaş Üzeri	20	25,40	4,01			
Olumlu Duygu	24-29 Yaş	22	12,73	2,51		0,763	0,517
	30-34 Yaş	63	13,00	3,38			
	35-39 Yaş	50	13,56	3,36			
	40 Yaş Üzeri	20	13,90	2,63			
Toplam Puan	24-29 Yaş	22	38,27	4,46		1,639	0,591
	30-34 Yaş	63	37,43	6,03			
	35-39 Yaş	50	38,28	6,01			
	40 Yaş Üzeri	20	39,30	5,54			

$p>0,05$

Tablo 5 incelendiğinde, 24-29 yaş aralığında babaya sahip olan çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü (\bar{X} :25,55) puan ortalamaları ileriki yaşlarda babaya sahip olan çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu, buna karşın olumlu duygu (\bar{X} :12,73) puan ortalamalarının kendi babalarından daha ileri yaşta babaya sahip olan çocukların puan ortalamalarından daha düşük olduğu belirlenmiştir. Çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($F_{(3-151)}:0,637$, $p>0,05$), olumlu duygu ($F_{(3-151)}:0,763$, $p>0,05$) ve toplam puanlarında ($F_{(3-151)}:0,639$, $p>0,05$) çocukların babalarının yaşlarına göre anlamlı farklılık yoktur.

Tablo 6. Örneklem Grubunda Yer Alan Çocukların Annelerinin Öğrenim Durumuna Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar

Öz Düzenleme Becerileri	Anne Öğrenim Durumu	n	\bar{X}	S	sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Okur-Yazar Değil	15	22,80	3,76	4	3,928	0,005*
	İlkokul	95	24,49	4,05			
	Ortaokul	18	24,61	3,51			
	Lise	16	26,81	2,50			
	Lisans	11	27,55	1,50			
Olumlu Duygu	Okur-Yazar Değil	15	12,87	3,62		1,633	0,169
	İlkokul	95	13,20	3,05			
	Ortaokul	18	12,11	2,49			
	Lise	16	14,56	3,36			
	Lisans	11	14,27	3,92			
Toplam Puan	Okur-Yazar Değil	15	35,73	5,36		4,016	0,004*
	İlkokul	95	37,69	5,57			
	Ortaokul	18	36,72	4,21			
	Lise	16	41,38	5,42			
	Lisans	11	41,82	4,53			

*p<0,05

Tablo 6'ya göre çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($F_{(4,150)};3,928, p<0,05$) ve toplam puanları ($F_{(4,150)};4,016, p<0,05$) annelerin öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Lisans mezunu annelerin çocuklarının öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}:27,55$) ve toplam ($\bar{X}:41,82$) puan ortalamaları öğrenim durumu daha düşük anneye sahip olan çocukların puan ortalamalarından daha yüksektir. Ancak lise mezunu annelerin çocuklarının öz düzenleme becerileri alt boyutlarından olumlu duygu ($\bar{X}:14,56$) puan ortalamaları diğer gruptaki çocuklardan yüksektir.

Tablo 7. Örneklem Grubunda Yer Alan Çocukların Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar

Öz Düzenleme Becerileri	Baba Öğrenim Durumu	n	\bar{X}	S	sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	İlkokul	47	24,55	3,51	3	1,886	0,134
	Ortaokul	31	23,58	4,67			
	Lise	32	25,33	3,21			
	Lisans	25	25,68	4,35			
Olumlu Duygu	İlkokul	47	12,83	2,68		3,339	0,021*
	Ortaokul	31	12,06	3,53			
	Lise	32	13,90	2,76			
	Lisans	25	14,20	3,87			
Toplam Puan	İlkokul	47	37,38	5,14		4,150	0,007*
	Ortaokul	31	35,65	5,89			
	Lise	32	39,23	4,91			
	Lisans	25	39,92	6,05			

*p<0,05

Tablo 7 incelendiğinde, lisans mezunu babaların çocuklarının öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü (\bar{X} :25,89), olumlu duygu (\bar{X} :14,89) ve toplam (\bar{X} :40,79) puan ortalamaları öğrenim düzeyi daha düşük babaya sahip olan çocukların puan ortalamalarından daha yüksektir. Çocukların öz düzenleme becerilerinden olumlu duygu ($F_{(3-151)}$:3,564, p<0,05) ve toplam ($F_{(3-151)}$:3,656, p<0,05) puanlarının babalarının öğrenim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Tablo 8. Örneklem Grubunda Yer Alan Çocukların Babalarının Çalışma Durumuna Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar

Öz Düzenleme Becerileri	Baba Çalışma Durumu	n	\bar{X}	S	t	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Çalışıyor	113	24,22	4,06	3,152	0,000*
	Çalışmıyor	42	26,36	2,70		
Olumlu Duygu	Çalışıyor	113	13,27	3,14	0,048	0,963
	Çalışmıyor	42	13,24	3,29		
Toplam Puan	Çalışıyor	113	37,49	5,77	2,155	0,019*
	Çalışmıyor	42	39,62	4,57		

*p<0,05

Tablo 8'e göre çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($t:3,152$, $p<0,05$) ve toplam ($t:2,155$, $p<0,05$) puanlarında çocukların babalarının çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Çalışmayan babaların çocuklarının öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}:27,11$), olumlu duygu ($\bar{X}:16,56$) ve toplam ($\bar{X}:38,06$) puan ortalamaları çalışan babaya sahip olan çocukların puan ortalamalarından daha yüksektir.

Tablo 9. Örneklem Grubunda Yer Alan Çocukların Aile Yapısına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar

Öz Düzenleme Becerileri	Aile Yapısı	n	\bar{X}	S	t	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Geniş Aile	53	23,70	4,48	2,612	0,019*
	Çekirdek Aile	102	25,37	3,37		
Olumlu Duygu	Geniş Aile	53	13,15	3,31	0,302	0,763
	Çekirdek Aile	102	13,31	3,11		
Toplam Puan	Geniş Aile	53	36,85	6,38	1,988	0,049*
	Çekirdek Aile	102	38,70	4,96		

* $p<0,05$

Tablo 9 incelendiğinde, aile yapısının çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($t:2,612$, $p<0,05$) ve toplam ($t:1,988$, $p<0,05$) puanlarında anlamlı bir farklılık yarattığı görülmektedir. Çekirdek ailede büyüyen çocukların geniş ailede büyüyen çocuklara göre öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{X}:25,37$), olumlu duygu ($\bar{X}:13,31$) ve toplam ($\bar{X}:38,70$) puanlarından daha yüksek puanlar aldıkları ortaya çıkmıştır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Verilerin analizi sonucunda cinsiyetin çocukların öz düzenleme becerileri üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Anlamlı bir fark görülmesi de kız çocukların öz düzenleme becerisi puanlarının erkek çocukların öz düzenleme becerisi puanlarından yüksek olması dikkat çeken bir noktadır. Cinsiyetle ilgili gösterilen her türlü davranışın oluşmasında etkili olan faktörlerden biri kültür, diğeri ise toplumsal kurallardır (Ersoy, 2009). Araştırmanın yapıldığı bölgede cinsiyete göre çocuklara bir takım sorumluluklar yüklenmektedir. Kız çocuklarının aldığı sorumluluklar daha çok öz düzenleme becerisi gerektiren (ev toplama, temizlik, kahvaltı hazırlama, akşam yemeği hazırlama, kardeş bakımı vb.) sorumluluklardır. Bu sorumlukların yanı sıra kız çocuklardan daha sakin ve uyumlu olmaları beklenirken, erkek çocukların daha hareketli ve uyumsuz olması normal karşılanmaktadır. Kız çocuklarına ebeveynleri tarafından davranışlarını

düzenleme konusunda model olunurken, erkek çocuklara hareket özgürlüğü tanınması öz düzenleme becerilerinin cinsiyete göre farklılık göstermesine sebep olabilmektedir. Araştırmanın yapıldığı bölgedeki farklı cinsiyet beklentileri kız çocukların öz düzenleme becerilerinin erkek çocuklara göre daha çok gelişmesine sebep olabilmektedir. Cinsiyet faktörünün çocukların öz düzenleme becerisi üzerinde etkisini araştıran birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar da araştırma sonucumuza benzer şekilde erkek çocukların öz düzenleme becerilerinin kız çocuklarından düşük olduğunu göstermektedir (Öztabak, 2017; Şepitci, 2018). Şepitci (2018), kız çocukların öz düzenleme beceri puanlarının erkek çocuklarından yüksek çıkmasının, cinsiyetten kaynaklı yetiştirme tutumlarından kaynaklanabileceğini ifade etmiştir.

Araştırmanın sonucunda, çocukların kardeş sayılarının öz düzenleme becerilerinden olumlu duygu alt boyutunda anlamlı bir farklılık meydana getirdiği görülmüştür ($p<0,05$). Tek çocukların hem öz düzenleme becerileri boyutları puanlarının hem de toplam öz düzenleme beceri puanlarının diğer kardeş sayısına sahip olan çocuklara göre yüksek olduğu görülmüştür. Çocukların ilk olarak iletişime geçtikleri kişiler aile üyeleridir. Tüm gelişim alanlarında olduğu gibi öz düzenleme becerilerinin gelişiminde de ailenin önemi büyüktür. Anne-babanın çocukla geçirdiği nitelikli zaman bu süreci desteklemektedir. Evdeki çocuk sayısının artması ile birlikte ebeveynlerin tek çocuğa ayırdığı zamanı çocuk sayısına bölmek zorunda kalması, çocukla geçirilen nitelikli zamanı azaltabilmektedir. Tek çocuk ile kurulan duygusal iletişimin niteliğinin, çocukların olumlu duygu becerisinde de belirgin bir fark yaratacağı söylenebilir. Genel öz düzenleme becerilerinin kardeş sayısına göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını belirten araştırmalar da bulunmaktadır (Ertürk, 2013; Şepitci, 2018). Buna karşın Tutkun, Tezel Şahin ve Isıktekiner (2016)'in yaptıkları çalışmada, kardeş sayısının çocukların öz düzenleme becerileri üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu araştırmaya göre tek çocukların iki veya daha fazla kardeşi olan çocuklara göre öz düzenleme becerilerinin daha yüksek olduğu ifade edilmiştir. Bu sonuç araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir.

Elde edilen bulgulara göre, çocuğun kaçınıcı sırada doğduğunun çocukların öz düzenleme becerilerinden olumlu duygu boyutu ve toplam puanlarında anlamlı bir farklılığa yol açtığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Hem olumlu duygu boyutunda hem de toplam puanlarda ilk çocukların puanlarının diğer çocuklardan yüksek olduğu belirlenmiştir. Geleneksel kültür yapısına sahip toplumlarda, bir çiftin evlilik sonrası istedikleri ilk şeylerden biri de çocuk sahibi olmaktır. Dikkat, düzen ve her alanda bolluk içinde büyüyen, ailenin ilgi odağı olan ilk çocuğun olumlu duygu ve genel öz düzenleme becerilerinin diğer çocuklardan yüksek olduğu söylenebilir. Sezgin ve Demiriz (2016)'in yaptıkları araştırma sonucuna göre de doğum kaçınıcı sırada doğduğunun öz düzenleme becerileri üzerinde anlamlı farklılıklara yol açtığı görülmüştür. Aynı şekilde Ertürk (2013)'ün araştırma sonucu da bulgularımızı destekler nitelikte olup, kaçınıcı sırada doğduğunun öz düzenleme becerileri üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğunu göstermektedir. Buna karşın yapılan araştırmaların bir kısmında, çocukların kaçınıcı sırada doğduğunun öz düzenleme becerileri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir (Fındık

Tanrıbuyurdu, 2012; Şepitci, 2018; Temiz, 2019). Geleneksel kültür yapısına daha fazla bağlı kalan doğu bölgelerinde, ilk çocuklara daha fazla anlam yüklenmektedir. Bu bölgelerde evlilikten sonra çocuk dünyaya getirmenin yapılması gereken bir görev olarak görülmesi ilk çocukları özel ve ayrıcalıklı bir konuma sokabilmektedir. Bu bağlamda, bir çocuk dünyaya getirme görevini yerine getirmiş anne babalar, ilk çocuklarına karşı daha ayrıcalıklı ve ilgili davranabilmektedir. Bu sebeple araştırmalar arasındaki bu farkın örneklemin bulunduğu bölgeden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda, annelerin yaşlarının çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü, olumlu duygu ve toplam puanları üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık meydana getirmediği görülmüştür ($p>0,05$). Buna karşın 24-29 yaş aralığında anneye sahip olan çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü boyutu ve toplam puan ortalamalarının ileri yaşta anneye sahip olan çocuklardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Öz düzenleme becerilerinin anne yaşı ile orantılı şekilde değişmemesi dikkati çekmektedir. Araştırmanın yapıldığı coğrafyada yaşayan kişilerin okur-yazarlık oranının Türkiye ortalamasının çok altında olduğu bilinmektedir (Karagel, 2009). Okur-yazarlık oranının son yıllarda artış gösterdiği göz önüne alındığında, genç yaşta annelerin çocuk bakımı ve eğitimi konusunda bilgi sahibi olmaya daha açık ve hazır olduğu görülmektedir. Bu durum genç anneye sahip çocukların öz düzenleme becerilerinin daha çok gelişmesine sebep olabilmektedir. Şepitci (2018) araştırmasında, ileri yaşlarda anneye sahip olan çocukların öz düzenleme becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. İlgar ve Akbaba (2017)'nin çalışmalarında ise genç yaşlarda anneye sahip olan çocukların öz düzenleme becerilerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şepitci (2018) araştırmasını Ankara'da, İlgar ve Akbaba (2017) ise araştırmalarını İstanbul'da yapmıştır. Bu çalışmaların sonuçlarının bulgularımızdan farklı olmasının bölgesel kültür farklılıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonucunda, çocukların öz düzenleme becerileri boyutları ve toplam puanlarında babaların yaşlarına göre anlamlı bir farklılık meydana gelmediği görülmektedir ($p>0,05$). Buna karşın 29 yaş sonrasında, çocukların öz düzenleme becerilerinde baba yaşı ile birlikte artış olduğu dikkat çekmektedir. Öz düzenleme becerilerinin gelişmesinde baba ile çocuğun etkileşimi ve iletişimi oldukça önemlidir. Baba ile çocuk arasındaki olumlu veya olumsuz deneyimler çocuğun birçok beceriyi kazanması açısından oldukça kritiktir. Baba tutumlarını etkileyen başlıca niteliklerden biri de babanın yaşıdır. Türkoğlu (2013)'nin babaların babalık rolü algılarının ilk baba olma yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğunu ortaya koyduğu araştırmasında; 16-25 yaş, arasında ilk kez baba olan babaların babalık rolü algısının, 34-45 yaş, arasında ilk kez baba olanlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Rosenberg ve Wilcox (2006), olumlu baba-çocuk ilişkisinin, çocuklarının model alacağı davranışlarda önemli bir etkisi olduğunu belirtmiştir. Öz düzenlemeyi etkileyen değişkenin baba yaşından ziyade baba tutumu olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın sonucunda, çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ve toplam puanları üzerinde annelerin öğrenim durumunun anlamlı bir farklılık

meydana getirdiği görülmektedir. Lisans mezunu annelerin çocuklarının öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ve toplam puan ortalamalarının daha düşük öğrenim seviyesinde anneye sahip olan çocuklardan, lise mezunu annelerin çocuklarının ise öz düzenleme becerileri alt boyutlarından olumlu duygu puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenim durumu arttıkça, annelerin öğrenme ve öğrendiklerini uygulayabilme becerisi de artmaktadır. Lisans mezunu bir anne çocuğun gelişimi ile ilgili daha çok okuyacak ve okuyup öğrendiklerini uygulama çabasına girecektir. Her ne kadar lisans mezunu annelerin çalışma hayatına atılmasıyla çocukları ile fazla zaman geçiremedikleri düşünülse de, çocukları ile geçirdikleri zamanın olumlu deneyimler içermesinin çocuklarının dikkat/dürtü kontrolü ve öz düzenleme becerilerini desteklediği söylenebilir. Lise mezunu annelerin genellikle ev hanımı olduğu düşünüldüğünde, gün içinde çocuklarıyla daha çok zaman geçirerek daha çok duygu paylaşımında bulduklarını söylemek mümkündür. Dolaylı olarak, lise mezunu annelerin çocuklarının sosyal öğrenme sonucu olumlu duygu becerilerinin daha çok geliştiği söylenebilir. Annelerin eğitim düzeyi arttıkça daha bilinçli, çocuklarıyla sağlıklı iletişim kuran, pozitif deneyimler yaşayan ve çocuklar hakkında daha çok bilgi sahibi olan birey olma özelliği gösterdikleri görülmektedir (Arı ve Seçer, 2004). Literatüre bakıldığında, araştırmamızın bulgularını destekler nitelikte anne öğrenim durumunun artması ile birlikte çocukta öz düzenleme becerileri alt boyutlarının da arttığını ortaya koymuş çalışmalar yer almaktadır (Ertürk, 2013; Sektnana, McClellanda, Acocka ve Morrison, 2010).

Elde edilen bulgular ışında, babaların öğrenim durumunun çocukların öz düzenleme becerilerinden olumlu duygu boyutu ve toplam puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığı görülmüştür ($p<0,05$). Lisans mezunu babaların çocuklarının öz düzenleme becerilerinin tüm boyutlarından aldıkları puanların ve toplam puan ortalamalarının, daha düşük öğrenim seviyesinde babaya sahip olan çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrenim durumu arttıkça sosyo-ekonomik düzey de artmakta, bu artış da ailede yaşanan ekonomik kaygıyı azalmaktadır. Çalışma şartlarının iyileşmesi ve ekonomik olarak daha az kaygının yaşanması, babanın çocuğu ile geçirdiği zamanın niteliğini olumlu yönde etkilemekte ve çocuğun olumlu deneyimler yaşamasını desteklemektedir. Türkoğlu (2013) yaptığı araştırmada, babaların babalık rolü algılarının öğrenim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Düzen ve uyum içinde davranış sergileyen, çocuğunun ilgi ve ihtiyaçlarına zamanında yanıt veren lisans mezunu babaların çocuklarının öz düzenleme becerilerinin diğer çocuklara göre daha gelişmiş olduğu söylenebilir. Araştırmamızın bulgularıyla benzer olarak, baba öğrenim durumunun öz düzenleme becerilerini etkilediğini ve öz düzenleme becerileri ile öğrenim durumu arasında doğru orantılı bir artış olduğunu ortaya koymuş çalışmaları görmek mümkündür (Ertürk Kara ve Gönen, 2015; Sezgin ve Demiriz, 2016; Temiz, 2019).

Araştırmanın sonucunda, babaların çalışma durumunun çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ve toplam puanlarında anlamlı bir farklılığa yol açtığı görülmüştür ($p<0,05$). Çalışmayan babaların çocuklarının öz düzenleme becerilerin dikkat/dürtü kontrolü, olumlu duygu ve toplam puan ortalamalarının, çalışan babalara

sahip olan çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Baxter (2009), babanın iş yaşamında geçirdiği vaktin artmasına paralel olarak, çocuğu ile geçirdiği vaktin azaldığını ifade etmiştir. Baba çalışma durumu ile baba tutumları arasındaki ilişkiye bağlı olarak, babası ile yaşadığı olumlu deneyimler sonucu çocukların öz düzenlemelerinde de artış olduğunu söylemek mümkündür. Babaların, mesleğinin oluşturduğu dezavantajları en aza indirgeyip, çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde etkili olması da baba mesleğinin öz düzenleme becerileri üzerindeki negatif etkisini en aza düşürebilmektedir.

Araştırmanın sonucunda, aile yapısının çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ve toplam puanlarında anlamlı bir farklılık meydana getirdiği saptanmıştır ($p < 0,05$). Çekirdek aileye sahip olan çocukların öz düzenleme becerilerinin tüm boyutlarının ve toplam puan ortalamalarının geniş ailedekilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ekonomik düzeyin, çocukların gelişimlerini desteklemede önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Ekonomik rahatlık arttıkça çocuğun bireysel ihtiyaçlarının karşılanma hızı da artmaktadır. Çekirdek ailelerde ki kişi sayısının geniş ailelere oranla daha az olduğu düşünüldüğünde, aile üyelerinin ihtiyaçlarına zamanında cevap verilme ihtimali daha yüksek olmaktadır. Buna karşın geniş ailelerde kişi sayısından dolayı ihtiyaçların karşılanması daha zor olabilmektedir. Ayrıca bu durum, çocukların gelişimleri için ihtiyaçları olan bazı şeylerin zamanında karşılanamamasına da sebep olabilmektedir. Yine çekirdek ailelere oranla geniş ailelerde fikir ayrılıkları ve kuşak farklılıklarından dolayı daha fazla kargaşa ve tartışma meydana gelebilmektedir. Bu durum da çocuğun öz düzenleme becerilerini kazanmasında engel teşkil edebilmektedir. Türkoğlu (2013) araştırması sonucunda, çekirdek ailede çocuğun eğitimi ve bakımında sorumluların anne-baba arasında paylaşılmasından dolayı, çekirdek ailedeki babaların babalık rolü algısının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. İhtiyaçlarına zamanında yanıt alan, ihtiyacı olan ilgiyi gören ve düzen içinde çekirdek ailede yaşayan çocukların dikkat-dürtü kontrolü, olumlu duygu ve genel öz düzenleme becerileri gelişiminin daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Geniş ailelerde genellikle babanın rolü para kazanmak, diğer aile üyelerinin rolü ise çocuklara bakmak ve ev işleriyle ilgilenmektir. Bu durum babaların çocukları ile daha az zaman geçirmelerine sebep olabilmektedir. Geniş ailede yaşayan çocukların baba ilgi ve tutumlarına bağlı olarak öz düzenleme becerileri puanlarının daha düşük olabileceği düşünülmektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda önerilere aşağıda maddeler halinde yer verilmiştir:

- Araştırma sonucuna göre anne-babaların öğrenim düzeyi düştükçe çocukların da öz düzenleme becerilerinde düşüş olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin öğrenim düzeyinden kaynaklanan dezavantajları en aza indirgeyebilmeleri için çocuk gelişimi ile alakalı bilgilendirici eğitimlerde yer almaları ve bu konuda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir.
- Araştırma sonucunda, geniş ailelere sahip olan çocukların öz düzenleme becerilerinde düşüş olduğu görülmüştür. Geniş ailelerdeki anne-babalara çocuklarının gelişimini olumlu yönde etkileyebilmeleri için, kişi sayısının artması sonucu çocuk-

larına ayırdıkları kısıtlı vakti çocuk gelişimini destekleyici etkinliklere yer vererek değerlendirmeleri önerilmektedir.

- Öğretmenler çocukların öz düzenleme becerilerini destekleyici sosyal beceri etkinliklerine yer verebilir, dikkat-dürtü kontrolü kazanabilmesi için dikkat geliştirici etkinlikler planlayabilirler.
- Öğretmenler ailelere öz düzenlemenin ne olduğu, neden gerekli olduğu ve bu becerilerin nasıl kazandırılacağı ile ilgili çalışmaların yer alacağı aile katılım çalışmaları yapmalıdır.
- Araştırmacıların konu ile ilgili çalışmaları farklı şehirlerde ve farklı örneklem grupları ile de yapmaları alana katkı sağlayabilir.

Kaynakça

- Arı, R. ve Seçer, Z. (2004). Okul öncesi çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 67-84.
- Baxter, J. (2009). Parental time with children: Do job characteristics make a difference? *Australian Institute of Family Studies*, 44, 1-16.
- Bierman, K. L., Nix, R. L., Greenberg, M. T., Blair, C. A. and Domitrovich, C. E. (2008). Executive functions and school readiness intervention: Impact, moderation, and mediation in the Head Start REDI program. *Development and Psychopathology*, 20(3), 821-843.
- Bodrova, E. and Leong, D. (2017). *Zihnin araçları: Erken çocukluk eğitiminde Vgotsky yaklaşımı* (Çev. T. Güler, F. Şahin, A. Yılmaz ve E. Kalkan). Ankara: Anı Yayıncılık. (Eserin orijinali 1996'da yayımlandı).
- Bronson, M. B. (2000). *Self-regulation in early childhood: Nature and nurture*. New York London: Guilford.
- Çıngı, H. (1990). *Örnekleme kuramı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Basımevi.
- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği (Malatya örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230.
- Ertürk Kara, H. G. ve Gönen, M. (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların öz düzenleme becerisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(4), 1224-1239.
- Ertürk Kara, H. G., Güler Yıldız, T. ve Fındık, E. (2018). *Erken çocukluk döneminde öz düzenleme izleme değerlendirme ve destekleme yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ertürk, H. G. (2013). *Öğretmen çocuk etkileşiminin niteliği ile çocukların öz becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Ersoy, Ö. ve Şahin, F. (1999). *0-6 yaş döneminde anne-baba eğitiminin önemi*. Mesleki Eğitim Dergisi, 1(1), 58-62.
- Fındık Tanrıbuyurdu, E. (2012). *Okul öncesi öz düzenleme ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fındık Tanrıbuyurdu, E. ve Güler Yıldız, T. (2014). Okul öncesi öz düzenleme ölçeği (OÖDÖ): Türkiye uyarlama çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 317-328.
- George, D. and Mallery, P. (2003). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*. Boston: Allyn & Bacon.
- İlgar, L. ve Akbaba, G. (2017). Beş ve altı yaş çocuklarının duygu düzenlemelerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 491-520.
- Karagel, D. Ü. (2009). Doğu Anadolu bölgesi kırsalında kadın nüfusun okur-yazarlığı. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 8(1), 14-23.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- McCabe, L. A., Cunnington, M. and Brooks-Gunn, J. (2004). The development of self-regulation in young children: Individual characteristics and environmental contexts. In R. F. Baumeister, and K. Vohs (Ed.), *Handbook of self-regulation: Research, theory and applications* (340-356). New York: Guilford.
- Öztabak, M. E. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karabük: Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Rademacher, A. and Koglin, U. (2018). The concept of self-regulation and preschoolers' social-emotional development: a systematic review. *Early Child Development and Care*, 1-19. doi: 10.1080/03004430.2018.1450251
- Raikes, H. A., Robinson, J. L., Bradley, R. H., Raikes, H. H. and Ayoub, C. C. (2007). Developmental trends in self-regulation among low-income toddlers. *Social Development*, 16(1), 128-149.
- Recebov, R. (2000). *Algılanan ana-baba davranışları (kültürlerarası bir karşılaştırma)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Rosenberg, J. and Wilcox, W. B. (2006). *The importance of fathers in the healthy development of children*. United States: Office on Child Abuse and Neglect.
- Rothbart, M. K. and Bates, J. E. (1998). Temperament. In W. Damon and Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional and personality development* (105-176). New York: Wiley.
- Sansone, C. and Thoman, D. B. (2005). Interest as the missing motivator in self-regulation. *European Psychologist*, 10(3), 175-186. doi: [10.1027/1016-9040.10.3.175](https://doi.org/10.1027/1016-9040.10.3.175)

- Sektnana, M., McClellanda, M., Acocka, A. and Morrison, F. (2010). Relations between early family risk, children's behavioral regulation and academic achievement. *Early Childhood Research Quarterly*, 25, 464-479.
- Sezgin, E. ve Demiriz, S. (2016). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 36-72 aylık çocukların öz-düzenleme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. 1. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi'nde sunulmuş bildiri, İnsan ve Toplum Bilimleri, Madrid.
- Smith-Donald, R., Raver, C. C., Hayes, T. and Richardson, B. (2007). Preliminary construct and concurrent validity of the Preschool Self-regulation Assessment (PSRA) for field-based research. *Early Childhood Research Quarterly*, 22(2), 173-187.
- Şamlı, H. Ö. (2019). *Okul öncesi dönemdeki çocukların öz düzenleme becerileri ile okul olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şepitci, M. ve Gültekin Akduman, G. (2019). 5-6 Yaş çocuklarının öz düzenleme becerilerinin okul uyumu ile ilişkisi. *Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(63), 867-883. doi:10.17719/jjsr.2019.3283
- Şepitci, M. (2018). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocukların öz düzenleme becerilerinin okul uyumu ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Temiz, A. (2019). *Okul öncesi dönemde davranışsal öz-düzenleme becerilerinin çocuğa ve aileye ilişkin değişkenler ile ebeveyn tutumları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tutkun, C., Tezel Şahin, F. ve Işıktekiner, S. (2016). Eğitim bilimlerinde yenilikler ve nitelik arayışı. Ö. Demirel ve S. Dinçer. (Editörler). *Dört-Beş Yaş Çocuklarının Öz Düzenleme Becerilerinin İncelenmesi*. Ankara: Pegem Yayıncılık, s. 459-474'deki kitap bölümü.
- Türkoğlu, D. (2013). *Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile eşlerinden gördükleri desteğin çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Vohs, K. D. and Baumeister, R. F. (2004). Understanding self-regulation: An introduction. In R. F. Baumeister and K. D. Vohs (Ed.), *Handbook of the self-regulation: Research theory and applications* (1-9). Newyork, NY: The Guilford Press.
- Zimmerman, B. J. (1998). Academic studying and the development of personal skill: A self-regulatory perspective. *Educational Psychologist*, 33, 73-86.
- Zimmerman, B. J. (2000). Attainment of self-regulation: A social cognitive perspective. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich and M. Seidner (Ed.), *Handbook of self-regulation* (13-39). San Diego, CA: Academic Press.